

KOPSAVILKUMS

Kopumā 5. PV, atbilstoši MK noteikumiem, tika paredzēts finansējums 814 milj. EUR apmērā, no kuriem KF un ERAF finansējums - līdz 85% apmērā. Faktiskais (attiecināmais un neattiecināmais) finansējums uz 10.06.2024. ir 1,14 miljardi EUR, t.sk. ES fondu finansējums 0,66 miljardi EUR (58%). 5. PV ietvaros uz 10.06.2024. bija 246 pabeigti projekti un 29 īstenošanā esoši projekti.

Ieguldījumi 5. PV ir saistīti ar plūdu risku mazināšanu, antropogēnās slodzes mazināšanu un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, vides un ūdens monitoringa un kontroles sistēmas attīstību, virzību uz ES direktīvu izpildi atkritumu apsaimniekošanā un bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanā, dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu un to sniegto pakalpojumu pieejamību, degradēto teritoriju platības samazināšanu, jaunu darba vietu izveidi, apkārtējā vidē novadītā piesārņojuma (notekūdeņu) samazināšanu.

Ieguldījumi 5. PV ir veikti atbilstoši – tie ir atbilstoši ES regulējumam attiecībā uz sasniedzamajiem rādītājiem vides jomā, kā arī atbilstoši nozares plānošanas dokumentiem (sk. atsaucēs tekstā un pielikumā), t.sk. lai līdz šim neizmantotās teritorijas un objektus atgrieztu ekonomiskajā apritē un nepilnvērtīgi izmantotajām teritorijām piešķirtu lielāku pievienotu sociālekonomisko vērtību.

Ieguldījumi 5. PV ir saistīti gan savstarpēji, gan ar ieguldījumiem ārpus 5. PV. Piemēram, ar ieguldījumiem 5. PV tiek veicināta uzņēmējdarbība un darba vietu izveide (3. PV), IKT attīstība (2. PV), SEG emisiju mazināšana/energoefektivitāte (4. PV) un transporta infrastruktūras attīstība (6. PV). Ar pārējo PV ieguldījumiem nav identificēta izteikta saistība.

Visu SAM mērķi kopumā ir vai tiks izpildīti; plānotie rezultāti ir vai tiks sasniegti visos SAM. Vienlaikus jāizceļ SAM 5.2.1. un 5.6.2., kur daļa iznākuma rādītāju sasniegšana ir atlikta pēc 2023.gada (atsevišķos gadījumos pat līdz pat 2028. gadam). Tomēr iznākuma rādītāju sasniegšanas progress ļauj pirmšķietami secināt, ka šīs vērtības tiks sasniegtas.

5. PV investīciju labuma guvēji ir pašvaldības, iedzīvotāji un komersanti, tūristi, valsts iestādes un NVO, kā arī sabiedrība kopumā. Investīciju faktiskā ietekme uz labuma guvējiem ir: (a) mazināti draudi NĪ un citai infrastruktūrai; uzņēmējdarbībai; (b) novērsts apdraudējums iedzīvotāju veselībai un videi; (c) samazināti riski, kas ir saistīti ar nepietiekami attīrītu notekūdeņu novadīšanu apkārtējā vidē; (d) pilnveidotas, sakārtotas un sociālekonomiskajā apritē atgrieztas iepriekš degradētas vai neefektīvi izmantotas dabas teritorijas; (e) atgrieztas ekonomiskajā apritē vai izveidotas jaunas kultūras vai uzņēmējdarbības teritorijas un infrastruktūra; (f) saglabātas dabas vērtības, bioloģiskā daudzveidība.

SAM ieguldījumu lietderība un rentabilitāte 5. PV ietvaros ir vērtēta, izmantojot divas dažādas pieejas: (a) SAM 5.2.1., SAM 5.3.1., daļēji SAM 5.5.1., SAM 5.6.1. un SAM 5.6.2. ietvaros visiem projektiem ir tikuši sagatavoti IIA ziņojumi un aprēķinu modeļi; un (b) SAM 5.1.1., SAM 5.1.2., SAM 5.4.1., SAM 5.4.2., SAM 5.4.3., daļēji SAM 5.5.1. un SAM 5.6.3. ietvaros lielākoties ir veikts tikai kvalitatīvs sagaidāmo ieguvumu

novērtējums, papildinot to ar atsevišķiem kvantitatīviem rādītājiem (piemēram, aizsargāto iedzīvotāju skaits no plūdiem vai tūrisma objekta apmeklētāju skaits). Daļai projektu ir sagatavots ITN, atsevišķiem projektiem - IIA.

Projektu sagatavošanas laikā izvirzītie pieņēmumi sociālekonomisko ieguvumu noteikšanā ne vienmēr ir bijuši reāli un datos balstīti. Nākotnē būtu nepieciešams nodrošināt to, ka projekta vērtēšanas procesā CFLA ir jāpārlicinās, ka projektu plānotāju izvirzītie pieņēmumi ir racionāli un datos balstīti, vai arī ka objektīvi nepārbaudāmi faktori (ja tādi ir) netiek iekļauti projekta ekonomiskās lietderības novērtējumā. Analizējot IIA secināts, ka 5. PV SAM 5.2.1., SAM 5.3.1., SAM 5.5.1., SAM 5.6.1. un SAM 5.6.2. un to sagaidāmie sociālekonomiskie ieguvumi ir lielāki nekā ieguldījumu un uzturēšanas izmaksas, un projekti kopumā demonstrē pozitīvu sociālekonomisko lietderību un efektivitāti. Daļai projektu sociālekonomiskie ieguvumi ir novērtēti pārmērīgi optimistiski, neņemot vērā to, ka iznākuma rādītāju sasniegšanai ir vajadzīgi arī trešo pušu (piemēram, komersantu vai objektu apmeklētāju) ieguldījumi, rīcības un zināšanas. Tādējādi, var pirmšķietami secināt, ka, lai arī projektu ekonomiskā lietderība kā tāda nav apšaubāma, kopumā tā varētu būt zemāka nekā ticis sākotnēji novērtēts projektu iesniegumos. Iepriekš minēto SAM kopējā projektu iesniegumos novērtētā sociālekonomisko ieguvumu diskontētā vērtība (tos summējot) ir 1,41 miljardi EUR, bet visu SAM ekonomiskā neto tagadnes vērtība (NPV) ir 0,63 miljardu EUR, kas liecina par būtisku ieguldījumu tautsaimniecības attīstībā.

Arī ieguldījumi SAM 5.1.1., 5.1.2., 5.4.1., 5.4.2., 5.4.3., 5.6.3. demonstrē realizēto projektu sociālekonomiskos ieguvumus. Projektu lietderība no vides aspekta ir būtiska, savukārt attiecībā uz ieguvumiem vietējai tūrisma nozares ekonomikai (kur attiecināms) – nav pieejami visaptveroši dati, kas ļautu izdarīt secinājumus par faktiskās ietekmes apmēru.

SAM ieguldījumiem kopumā ir izstrādāta sistēma rezultātu uzturēšanai. Projekta uzraudzības laikā un pēc projekta uzraudzības beigām rezultāti tiek apsekoti un apsaimniekoti saskaņā ar finansējuma saņēmēju iekšējām procedūrām. Nepieciešamais finansējums tiek rasts iestāžu, uzņēmumu budžetā. Iespējamie riski rezultātu uzturēšanā tiek norādīti vandālisma gadījumi, kad tiek bojāta izveidotā infrastruktūra (piemēram, izveidotās dabas un kultūras mantojuma infrastruktūras), finansējuma nepietiekamība uzturēšanas un atjaunošanas darbiem, risinājumu ilgmūžība un ekspluatācijas laiks u.c.

Vienojoties ar atbildīgo ministriju ekspertiem, labo piemēru analīzei atbilstoši darba uzdevumam izvēlēti projekti no SAM 5.1.1.; SAM 5.1.2.; SAM 5.2.1.; SAM 5.3.1.; SAM 5.4.1.; SAM 5.4.2.; SAM 5.4.3.; SAM 5.5.1.; SAM 5.6.2.; SAM 5.6.3. Šo projektu galvenā vērtība ir rūpīgi veikti projekta sagatavošanas darbi, veiksmīga visu pušu sadarbība, spēja veikt darbus sarežģītos apstākļos, sniegts ieguvums lielam skaitam labuma guvēju / labvēlīgi ietekmēta liela daļa teritorijas, kā arī sasniegti vai pat pārsniegti projektā noteiktie iznākuma rādītāji.

Izvērtējuma gaitā ir sagatavoti operacionāla un stratēģiska rakstura priekšlikumi. Operacionālie priekšlikumi ir vērsti uz ieguldījumu efektīvāku plānošanu, projektu sagatavošanu, īstenošanu un uzraudzību. Stratēģiskie ieteikumi ir vērsti uz projektu pieteikšanās procesa efektivitātes veicināšanu, iznākuma un rezultātu rādītāju

izvērtēšanu, turpmāku ieguldījumu sekmēšanu noteiktās jomās, kā arī atbalsta principa pārveidošanu tiem projektiem, kuri tieši vērsti arī uz tautsaimniecības stimulēšanu.